

Wereldwijde harmonisatie valt tegen

CLP: kleine veranderingen grote gevolgen

De Wet milieugevaarlijke stoffen, waarmee de Europese stoffen- en mengselrichtlijnen in Nederland werden geïmplementeerd, is per 1 juni geheel ingetrokken en vervangen door de Europese CLP-verordening. Het oranje vierkantje gaat nu definitief verdwijnen, de rode ruit geldt nu. Een impressie van de praktijkgevolgen.

Tekst: Erwin Theelen

Het gebruik van lege rode ruiten kan tot interpretatieproblemen leiden (bron: Auke Oosten)

Het indelen (classificeren) van zowel stoffen als mengsels is nu geregeld in één verordening: CLP (Classification, labelling and packaging of substances and mixtures – EG 1272/2008). Geen verschillende richtlijnen meer, met de mogelijkheid van eigen stokpaardjes bij het implementeren daarvan in nationale wetgeving. Een verordening valt immers niet te implementeren, deze geldt binnen de (28) lidstaten van de Europese gemeenschap, in de versie zoals deze door de Europese Commissie is gepubliceerd in alle talen. Daarnaast hebben Noorwegen, IJsland en Liechtenstein REACH in eigen wetgeving overgenomen. Dit is goed voor de interne markt. Al kunnen landen nog voor stoffen eigen restricties opleggen (wat REACH tracht te beperken), de indeling en etikettering van stoffen en mengsels ligt op Europees niveau vast.

CLP versus GHS

CLP is de Europese implementatie van het Globally Harmonised System (VN-GHS) voor het indelen van stoffen en mengsels. In grote delen van de wereld gaan we dezelfde pictogrammen en regels gebruiken, waardoor de verschillen op de labels minder worden. De mate van (wereldwijde) harmonisatie valt vanuit bedrijfs-oogpunt echter tegen. Het *building-block* principe is het systeem waarbij regio's vrij zijn bepaalde GHS-delen wel en andere delen niet in de eigen wetgeving op te nemen, bijvoorbeeld de gevarenclassen of -categorieën en/of de scope (alleen transport of ook andere sectoren). Net als bij Lego kan men binnen bepaalde grenzen 'blokjes' kiezen. In de EG zijn bijvoorbeeld de lichtste

klassen niet opgenomen in CLP voor ontvlambare vloeistoffen (gevarencategorie 4), acute toxiciteit (cat. 5), aspiratie toxiciteit (cat. 2), huidirritatie (cat. 3), oogirritatie (cat. 2B) en acute toxiciteit voor het watermilieu (cat. 2 en 3). Dit hoeft in andere regio's niet zo te zijn. Lastig bij import zijn de klassen en categorieën die wij wel gebruiken, maar het leverende land niet. Zo kent de VS voor milieugevaren alleen een vrijwillige indeling (en om die reden ontbreekt die indeling vaak op etiketten uit de VS), en gebruiken wij in de EG als enige een klasse 'gevaarlijk' voor de ozonlaag. Ook hebben we in de EG extra EUH-zinnen (aanvullende gevareninformatie) voor product die niet gevaarlijk zijn, maar waarvoor wij wel (net zoals onder de oude wetgeving) willen waarschuwen. Bijvoorbeeld voor sensibiliserende stoffen die op tien procent van de indelingsgrens zitten. Het belangrijkste verschil is echter dat we in de EG geharmoniseerde indelingen hebben, en in de andere regio's van de wereld niet, althans niet vanuit GHS. Dit zijn verplichte indelingen die worden vastgelegd in CLP bijlage VI en door leveranciers in de EG gevolgd moeten worden. Daarnaast prevaleren de zogenaamde specifieke concentratielimieten die we voor bepaalde stoffen hebben vastgesteld, boven generieke limieten die gelden voor de gevarencategorie. Die twee samen leiden ertoe dat met name mengsels een behoorlijk andere indeling kunnen/moeten krijgen in de EG. Met dezelfde doos 'Legoblokjes' kun je immers verschillende 'gebouwen' maken. De gereedschappen in de EG voor het borgen van een minimumclassificatie en het kunnen finetunen van mengselclassificaties zijn prima, ze doen

met

echter het Globally Harmonised-principe wel geweld aan, als ze bijvoorbeeld in andere regio's niet of op een andere manier gebruikt worden.

En last but not least kennen we specifieke eisen aan de verpakking, zoals de aanwezigheid van kindveilige sluitingen en voelbare waarschuwingen (bijvoorbeeld een driehoek die uit de verpakking omhoog komt of een sticker met een driehoek in reliëf) voor een groot aantal gevaren bij levering aan consumenten. Dit kan tot nare verrassingen leiden als dit bij de bestelling niet duidelijk is.

Het belangrijkste voordeel is dat we het met GHS met elkaar eens zijn over de te gebruiken tests om de stoffeigenschappen te achterhalen, en de manier waarop testdata geïnterpreteerd moet worden. Wanneer vinden we bijvoorbeeld op basis van (dier)proeven een stof gevaarlijk voor mensen? Dit zorgde voorheen voor grote verschillen in de wereld, en GHS geeft ons nu als het ware dezelfde kleur Legoblokjes om uit te kiezen. Een eerste belangrijke stap is daarmee absoluut gezet. Een echte harmonisatie waarbij we elkaars etiketten of ten minste de indeling zonder meer kunnen overnemen, is er echter niet. Daarmee valt de winst voor met name import- en exportbedrijven uiteindelijk toch tegen: we kunnen etiketten of indelingen vanuit andere delen van de wereld waar GHS is ingevoerd niet zomaar een-op-een gebruiken in de EU.

SZW-lijst

De CLP-verordening legt de verplichting tot indelen van stoffen en mengsels bij het op de markt brengen ervan,

net als voorheen, bij de leveranciers. Vaak komen er nog vragen over de zogenaamde SZW-lijst met onder andere carcinogene stoffen (van het ministerie van SZW). Moeten stoffen op deze lijst nu door bedrijven als kankerverwekkend geïdentificeerd worden? Nee, de SZW-indeling is niet verplicht, maar dat wil niet zeggen dat bedrijven niets hoeven te doen met deze lijst. Op Europees niveau kunnen stoffen een geharmoniseerde indeling krijgen die de leveranciers moeten volgen. De SZW-lijst bestaat voor een groot deel uit deze stoffen. Er staan echter ook andere stoffen op zonder geharmoniseerde indeling, en soms wijkt de indeling ook af van die uit REACH-registratiedossiers. De SZW-lijst is een verduidelijking van het Arbobesluit gericht op het realiseren van een veilige arbeidsplaats; deze brengen geen directe verplichting mee voor leveranciers om producten op een bepaalde manier in te delen. Leveranciers moeten de geharmoniseerde indelingen in bijlage VI van CLP volgen, en voor andere gevaren en/of overige stoffen zijn ze zelf verantwoordelijk om tot een indeling te komen op basis van alle beschikbare informatie. Achterliggende informatie van de Gezondheidsraad (waarop de 'afwijkende' indelingen zijn gebaseerd) en informatie uit bijvoorbeeld REACH-registratiedossiers zijn daarbij relevante bronnen. Soms loopt dergelijke informatie, bijvoorbeeld uit de SZW-lijst, vooruit op een geharmoniseerde indeling, soms loopt deze achter. Bij het werken met de stoffen op de SZW-lijst moet er in elk geval extra voorzorg in acht genomen worden in het kader van arbeidsomstandigheden (beoordelen ten aanzien van vervanging, extra maatregelen om blootstelling te voorkomen en/of te minimaliseren). Momenteel werken het ministerie van SZW en het RIVM overigens aan een verdere harmonisatie van de SZW-lijst met CLP. Lidstaten kunnen immers stoffen aandragen voor geharmoniseerde indeling via CLP, zodat dit op EG-niveau vast komt te liggen.

Lege ruit of zwart blok?

Voor veel bedrijven komt CLP te vroeg. Printers die de nieuwe etiketten aankunnen, met name de gekleurde pictogrammen, zijn nog niet binnen alle afdelingen waar

Het leeglaten van de rode ruit leidt tot onduidelijkheden voor de gebruiker en is om die reden niet toegestaan (bron: Tenviro).

Etiketteren van eigen mengsels

CLP verplicht niet tot het etiketteren van eigen werkvoorraden of leidingen/apparatuur. Wel zien we steeds meer dat downstreamgebruikers de CLP-systematiek gebruiken om eigen mengsels, leidingen en procesvaten te etiketteren. Hiermee is er intern meteen een uniform systeem van veiligheidsaanduiding. Omdat deze bedrijven zelf geen chemicaliën leveren, hebben ze meestal ook geen software om mengsels in te kunnen delen. Tenviro heeft daarom een Excel-tool ontwikkeld die de bedrijven helpt bij het indelen en etiketteren van mengsels.

Voorbeeld etiket

XXXXXXXXXX

Reag. Ph Eur
Methanol
gradient grade for liquid chromatography
Méthanol
Alcoole metillico
Metanol

Index-No: 603-001-00-X

Musimann GmbH
98765 Saargölshausen, Germany
Tel. +49(0)245 67 89 01
www.musimann.de

1 liter

UN 1230

Signalwoord
DANGER

H- en P-zinnen

Pictogrammen

Productidentificatie

Nominale hoeveelheid

Leveranciersgegevens

Bron stoffen-info.nl

gelabeld wordt aanwezig. Goede printers zijn duur, en de oude zijn mogelijk nog niet afgeschreven. Vaak moet er daarom nog met etiketten gewerkt worden met voorbedrukte rode ruiten. Per geval worden de symbolen erin geprint, waarbij er soms ruiten overblijven. Het leeglaten van ruiten leidt tot onduidelijkheden voor de gebruiker en is om die reden niet toegestaan, evenals het gebruik van 'n.v.t.' of 'n.a.'. Voor bedrijven zit er dan weinig anders op dan de ruiten die niet nodig zijn helemaal zwart te maken. Een betere oplossing is te zorgen voor verschillende voorbedrukte etiketten met verschillende aantallen rode ruiten. Dan kan men per product het juiste aantal ruiten kiezen.

Wanneer vooraf bekend is wie de afnemer zal zijn, of in elke geval in welk land deze gevestigd is, kan er meteen voor een juist label gekozen worden. Daar waar er op voorraad geproduceerd wordt, ligt dat lastiger. Men zal een label (inclusief taal) moeten kiezen (wat betreft opslag/transport), met het risico dat men bij levering moet omlabelen.

Ook kan het voorkomen dat er al nieuwe etiketten zijn, terwijl de oude veiligheidsinformatiebladen worden meegezonden, of andersom. Een dergelijke dubbele boodschap naar afnemers zal voorkomen moeten worden; dat vergt een goede planning.

Leveranciers moeten met de hen ter beschikking staande gegevens tot een indeling van producten komen. Met name vanuit REACH-registratie komt er steeds meer nieuwe informatie naar boven (wat ook het hele doel was). Het lastige is echter dat de meeste stoffen nog niet geregistreerd zijn en mengsels al wel volgens CLP ingedeeld moeten worden, op basis van gegevens die er nu zijn. Dit kan betekenen dat de herclassificatie die heeft

plaatsgevonden, rond 2018 voor een deel van de producten overgedaan moet worden, of in ieder geval tegen het licht gehouden moet worden zodra er nieuwe informatie over stoffen beschikbaar komt. In 2018 moeten de stoffen in tonnages tussen 1 en 100 ton per jaar immers geregistreerd zijn.

Gevolgen downstream

De directe gevolgen van CLP zijn dat er andere pictogrammen en gevarensymbolen op de etiketten moeten komen; dit is een verantwoordelijkheid van de leveranciers. Dit betekent dat de veranderingen moeten worden meegenomen in de interne communicatie en training van het personeel. Als dit nog niet gedaan is, kan dit een goede invulling zijn van een aantal *toolboxmeetings*.

De indirecte gevolgen van CLP zijn echter relevanter. Bijvoorbeeld ook voor vervoerders met opslagruimten en distributeurs. Het is niet alleen een nieuw systeem voor etikettering, maar ook voor indelingscriteria. Producten die eerder ongevaarlijk waren, kunnen nu ineens wel gevaarlijk zijn, en gevaarlijke producten kunnen nu nóg gevaarlijker zijn. Zo zijn mengsels met maar vijf procent aan bijtende stoffen nu meestal zelf bijtend, waar dat voorheen pas bij tien procent was. Ook zijn er grote verschillen bij acute toxiciteit (giftigheid). Waar een LD50-waarde voor orale toxiciteit van rond de 250 mg/kg *body weight* voorheen de indeling schadelijk (Xn) opleverde, wordt een dergelijke stof nu giftig, met bijbehorend doodshoofd. Verder zijn de grenzen voor (licht)ontvlambaarheid opgerekt van een vlampunt van 21 - 55 °C tot 23 - 60 °C. Milieugevaren zijn met name vanwege de M-factoren (straffactoren waarmee gerekend moet worden) voor zeer milieubezwaarlijke stoffen een reden dat veel mengsels

milieugevaarlijk(er) zijn, zoals het geval is bij natriumhypochloriet en een groot aantal (zware) metalen.

Voor distributeurs en gebruikers kunnen de gevolgen zijn dat opslaglocaties niet toereikend zijn, omdat er ineens meer en/of andere gevarenklassen aanwezig zijn dan voorheen. Voor de meeste producten zullen de gevolgen meevallen. Bij grote opslaghoeveelheden kan een kleine verandering echter grote consequenties hebben. Zo is het mogelijk dat bedrijven vanwege CLP ineens onder het Besluit risico's zware ongevallen (Brzo) komen te vallen. Op Europees niveau heeft men getracht de gevolgen via de zogenaamde SEVESO III-richtlijn te beperken. In die nieuwe richtlijn (zie het artikel op blz. 10) wordt de CLP-indeling gevolgd. Het was echter niet mogelijk om de grenzen wat betreft veiligheid en aantal door de richtlijn geraakte bedrijven op exact dezelfde plaats te leggen als in Seveso II.

Zeker wanneer CLP-criteria geleend worden bij de indeling van afvalstoffen voor bijvoorbeeld milieugevaren kan een bedrijf heel snel onder het Brzo gaan vallen. Met name wanneer stoffen een M-factor hebben boven de 1. Ook kunnen mengsels waarin stoffen met een onbekende acute toxiciteit zitten voor knelpunten zorgen.

Tips

- ▶ Ga met recente veiligheidsinformatiebladen (met CLP-indelingen) na of er knelpunten zijn ten aanzien van opslag en of er sprake is van Brzo.
- ▶ Voorkom toekomstige opslagknelpunten door voorafgaand aan levering het meest recente vib met CLP-indelingsinformatie toe te laten sturen en beoordelen.
- ▶ Zorg bij import van mengsels, ook uit GHS-regio's, voor een overzicht van ingrediënten, ook de mogelijk niet gevaarlijke. Dit kan via de fabrikant of zijn *only representative*. Dit is al nodig om te kunnen toetsen aan de 1000 kg/jaar-REACH-registratiedrempel. Zo kunt u de indeling van de leverancier controleren en waar nodig aanpassen.
- ▶ Gebruik de C&L-inventory om te controleren op geharmoniseerde indelingen en eventuele specifieke concentratielimiten en/of M-factoren.
- ▶ Denk na over nieuwe printers of het aanschaffen van voorbedrukte etiketten in voor u relevante formaten en met verschillende aantallen rode ruiten.
- ▶ Voorkom onnodig ompakken door bij bestelling van producten voor de consumentenmarkt waar nodig te regelen dat deze verpakt worden met kindveilige sluiting en/of een voelbare gevaarsaanduiding.
- ▶ Zorg bij levering van producten dat de informatie op de etiketten overeenstemt met de informatie in § 2.2 van het vib.
- ▶ Houd rekening met een verplicht CLP-etiket op de buitenverpakking als de transportwetgeving geen classificatie verlangt.
- ▶ Etiketeer interne werkvoorraden, leidingen en apparaten ook op basis van CLP, ook al is dat niet verplicht.
- ▶ Zorg voor interne communicatie en training over CLP-picto-

Bij de rekenregels die hiervoor gebruikt worden, moeten deze stoffen zodanig worden meegenomen dat een mengsel vaak een erg conservatieve (en dus 'zware') indeling als giftig krijgt.

Transport

CLP gaat niet over transport. Toch heeft CLP (en GHS) gevolgen voor transportclassificering. VN-GHS is in de EU geïmplementeerd via CLP wat betreft levering en gebruik van verpakte chemicaliën. Voor het transportdeel binnen

Bron: <http://echa.europa.eu/nl/chemicals-in-our-life/clp-pictograms>

De CLP-pictogrammen

Ontvlambaar - veroorzaakt een grote brand indien blootgesteld aan vonken, vuur, warmte

Giftig voor in het water levende organismen
Veroorzaakt langdurige schade aan het milieu

Kan zeer ernstige, langdurige schade aan de gezondheid toebrengen

Veroorzaakt brandwonden op de huid en ogen
Vernietiging van metaal

Levensbedreigend, zelfs in kleine hoeveelheden en bij kortdurende blootstelling

Huid- en oogirritatie
Nadelige gevolgen voor de gezondheid
Schade aan de ozonlaag

Ontploffbaar - gevoelig voor vuur, warmte, trillingen of wrijving

Veroorzaakt of bevordert brand
Vergroot het brandgevaar

Verpakking kan ontploffen bij verwarming
Zeer koude vloeistoffen kunnen brandwonden veroorzaken

Erwin Theelen is sinds 2010 eigenaar van adviesbureau Tenviro en is daarvoor verbonden geweest aan zowel de REACH als de CLP Helpdesk.

GHS is gekozen om de bestaande transportregels aan te passen aan GHS. Dit betekent dat bijvoorbeeld ADR ook gewijzigd is en nu meer in lijn is met de CLP-etikettering op de binnenverpakking. Zo is een product volgens ADR en CLP bij dezelfde vlampunten (licht) ontvlambaar, terwijl dat voorheen een paar graden scheelde. Een minder prettige zaak is echter dat wanneer een buitenverpakking geen etikettering nodig heeft voor transport, er op de buitenverpakking wel een CLP-label moet (als deze tenminste niet zichtbaar is door de buitenverpakking heen). Dit kan tot vragen of kostenverhogingen leiden bij verscheping, wanneer transportbedrijven onbekend zijn met CLP-etiketten of deze zien als een

reden voor meerkosten: 'spannende' labels willen wel eens leiden tot 'spannende' transportkosten.

Ondanks dat de systematiek van CLP grotendeels gelijk is aan de oude wetgeving en er een wereldwijde harmonisatie is, heeft CLP impact op alle bedrijven die op de een of andere manier met chemicaliën werken. Het gaat dan bijvoorbeeld om reinigingsmiddelen, verf, olie (mineraal, etherisch of natuurlijk) en brandstoffen. REACH en CLP hebben ook bij inspectiediensten geleid tot hernieuwde aandacht voor gevaarlijke stoffen. Daarom is het zaak om snel te bepalen waar u staat en welke consequenties CLP voor u heeft.

Vergunningsplichtige bedrijven in Vlaanderen

Hoe zit het met de gevolgen van de CLP-verordening voor vergunningen van Vlaamse Seveso-bedrijven? Ook de Vlaamse milieuwetgeving Vlare (zowel titel I als titel II) wordt per 1 juni 2015 geconformeerd aan de indeling van CLP. En ook de Seveso III-richtlijn wordt in Vlare geïntegreerd. Een bedrijf dat voor 1 juni 2015 vergund was voor de opslag van gevaarlijke stoffen moet geen aanpassing van de milieuvergunning aanvragen met betrekking tot de nieuwe indeling. Ook als er nu door een meervoudige rubriekindeling een nieuwe classificatie bij zou komen, hoeft de lopende vergunning niet aangepast te worden, aangezien de producten op zich al vergund zijn. Dit is bijvoorbeeld het geval als een product dat al vergund is, door CLP van 'giftig' ineens 'schadelijk' is geworden.

Wel moet elk bedrijf dat over opslag van gevaarlijke stoffen beschikt, voor 1 december 2015 een document opmaken, waarin vermeld wordt onder welke subrubriek van de Vlare-indelingslijst de inrichting valt. Voor het opmaken van dit document kan men gebruik maken van de Excel-tool op de website van het LNE Vlaanderen (zie informatie onderaan). De Seveso-inrichtingen moeten dit document sturen naar de Dienst Milieuvergunningen.

Als de opslag van een gevaarlijke of brandbare stof als gevolg van de aanvulling van de indelingslijst vanwege CLP vergunningsplichtig wordt en daarvoor niet ingedeeld was, kan men tot 1 december 2015 nog gebruikmaken van de slotbepaling van artikel 635 van het wijzigingsbesluit Vlare-trein 2013. Op die manier kan zo'n product – in afwijking van artikel 38 van titel I van het Vlare – opgenomen worden in de lopende milieuvergunning, onder de gewone mededeling 'kleine verandering'. Zo kan dit product dan aan de milieuvergunning worden gekoppeld tot de eindtermijn van deze lopende vergunning. Let wel, het

gaat hier om gevaarlijke stoffen die al vóór 1 juni 2015 op de inrichting aanwezig waren maar voorheen nog niet waren ingedeeld, dus niet om nieuwe stoffen.

Waar ook op gelet moet worden, is de vraag of de klasse van de inrichting (1, 2 of 3) niet veranderd is door CLP, zodat bij een nieuwe vergunningsaanvraag het juiste vergunningverlenende overheidsorgaan (Gemeentelijk of Bestendige Deputatie) benaderd wordt. Dit is namelijk afhankelijk van de klasse van de inrichting. Verder moet men, zolang het Samenwerkingsakkoord betreffende Seveso III niet officieel van kracht is, in het aanvraagdossier een oefening getoetst aan zowel Seveso II als Seveso III opnemen. Dit is een opsomming van de gevaarlijke stoffen in het bedrijf volgens beide versies van deze wet. En dit tezamen met een omgevingveiligheidsrapport en een veiligheidsstudie. Dat laatste is niet nieuw, behalve dan dat die veiligheidsstudie een berekening moet bevatten waarbij ook de stoffen die zijn ingedeeld volgens de nieuwe Seveso-III-norm gedekt zijn. Seveso III wordt in Vlaanderen van kracht als het Koninklijk Besluit in België gepubliceerd is.

Al met al niet eenvoudig dus, maar voor de nodige info kan men steeds terecht bij de Dienst Milieuvergunningen van het LNE Vlaanderen.

Het Departement Leefmilieu, Natuur en Energie van de Vlaamse overheid (LNE Vlaanderen) heeft op zijn website een pagina met informatie over de aanpassing van Vlare aan de CLP-verordening. Hier vindt u ook de Excel-tool voor de rubrieksomzetting naar CLP. Zie: www.lne.be -> milieuvergunningen -> Vlare en CLP Over de CLP-indeling van stoffen in Vlare leest u in het artikel in nummer 2/2013, blz. 10-12.

Erwin Dols, Oostvogel Logistics